

θοῦν νὰ ἔχουν τὴν ἴδια ἀγαθὴ γνώμη γιὰ τῆς Σανίδας τίποτελέσματα καὶ θὰ τοὺς ἀκούσετε νὰ σὰς ὁμολογοῦν συγκινητικώτατα πῶς καὶ τὸ πείραμα αὐτὸ δὲν ἐπέτυχε.

Δυστυχῶς δὲ ἴσια μὲ τὴν ὥρα ὁ ἰσολογοισμὸς τῆς πολιτικῆς μας καταστάσεως, ἀπὸ τότε ποῦ ἀνοίξε ὑπὸ τὰς εὐχὰς τῶν Συνταγματικῶν πολιτῶν ἢ πρῶτη Βουλὴ, ὡς στὴν στιγμήν ποῦ θὰ λήξῃ ὑπὸ τὰ ἐνθουσιώδη σανιδοκροτήματα, ἢ σημερινή, ἢ χελωνοειδῶς βαδίζουσα, μόνον ἀπὸ ἀποτυχόντα πειράματα ἀπαρτίζεται.

Δ. Π. Ταγκόπουλος.

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΟΥ κ. Σ. Δ. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗ

(καθηγητοῦ τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Οἰνοποιίας)

πρὸς τοὺς μαθητὰς τῆς Βιομηχανικῆς Ἀκαδημίας.

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγουμένον φύλλον).

« Ἡ γλῶσσα αὐτὴ, λέγουν, εἶναι προτὴν ἀμαθείας, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὑποδουλώσεως καὶ τῆς ἐκβαρβαρώσεως τοῦ ἔθνους. Ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἐνὸς ἔθνους βέβαια θάχῃ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς γλώσσης του, ἀλλὰ ἄς ἰδοῦμε ποιὰ ἀκριβῶς ἢμπορεῖ νὰ εἶναι αὐτὴ ἡ ἐπίδρασις.

Ὅταν ἓνα ἔθνος καταπίσῃ καὶ πᾶσῃ νὰ ἐργάζεται πνευματικῶς, αὐτὸ βέβαια εἶναι λόγος γιὰ νὰ πᾶσῃ νὰ ἔχῃ γλῶσσα φιλολογικὴ καὶ νὰ ἔχῃ μόνον γλῶσσα τοῦ λαοῦ, δηλ. νὰ ἀποβάλλῃ ἢ γλῶσσα ὅλες τῆς λέξεις ποῦ παριστάνουν ἀνώτερες ἐννοίαι καὶ νὰ περιορισθῇ στὸ πτωχὸ λεξιλόγιον ποῦ ἔχει κάθε γλῶσσα λαϊκὴ. Ἄφ' ἑτέρου ἢ συγχρότως μὲ ἄλλα ἔθνη ἐνὸς ἔθνους ποῦ δὲν ἔχει πλέον φιλολογικὴ γλῶσσα θὰ ἔχῃ ἀποτέλεσμα τὴν εἰσαγωγὴν πολλῶν ξένων λέξεων. Ὅλ' αὐτὰ σωστὰ καὶ πρέπει βέβαια ἢ γλῶσσα ν' ἀποκτήσῃ πάλι τῆς φιλολογικῆς λέξεις, καθὼς καὶ νὰ ἀποβάλλῃ τῆς ξέναις λέξεις, ὅπου τοῦτο ἢμπορεῖ νὰ γίνῃ χωρὶς ζημίαι, π. χ. νὰ λέμε ἐνέχυρον ἀντὶ ἀμανάτι, διότι δὲν διαφέρει τίποτε τὸ ἐνέχυρον ἀπὸ τὸ ἀμανάτι, καὶ ἐπομένως δὲν ζημιόνοται ἢ γλῶσσα, ὄχι ὅμως καὶ νὰ λέμε ζωμὸς ἀντὶ σούπα.

Αὐτὰ ὡς ἐδῶ εἶναι ἀποτελέσματα ἀμαθείαι. Ἐπίσης ἀποτέλεσμα ἀμαθείαι εἶναι, ὅταν ὁ ἀστυνόμενος γίνετα ἀστρονόμος, ὁ εἰρηνοδίκης *reprodiuus*, τὸ πτυχεῖον *επιτυχεῖον* καὶ τὸ εἰσιτήριον *σωτήριον*.

Ἄλλ' ἄς ἔλθουμε τώρα στὸ τυπικόν. Ὅταν ἀπὸς ὁ λαὸς εἰπῇ τραπέζι ἀντὶ

τραπέζα, τέσσερα ἀντί τέσσαρα, ἀκουσα ἀντί ἤκουσα, ποιὸς λογικὸς ἄνθρωπος, ἀν-
 θελήση λίγο νὰ ἐμβαθύνῃ στὸ πρᾶγμα, ἤμπορεῖ νὰ δεχθῆ, ὅτι αὐτὲς ἡ ἀλλοιώ-
 σεις εἶναι ἀποτέλεσμα ἀμαθείας καὶ ὄχι ἀποτέλεσμα ψυχολογικῶν καὶ ἀκουστι-
 κῶν νόμων. Προσεῖτε στὴν λέξιν ἀμάθεια. Ἀμάθεια σημαίνει, ὅτι κάτι ποῦ
 ἔπρεπε νὰ σπουδάσῃ ὁ ἄνθρωπος δὲν τὸ ἐσπούδασε. Καὶ ποιὸ εἶν' αὐτὸ τὸ κάτι ;
 Ἡ μητρικὴ του γλῶσσα. Καὶ σὲ ποιὸ μέρος τοῦ κόσμου ἡ μητρικὴ γλῶσσα σπου-
 δάζεται ; σὲ ποιὸ μέρος σπουδάζει ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ μάθῃ νὰ λέῃ τὸ τραπέζι τοῦ
 σπητιοῦ του καὶ τὰ τέσσερα ; Σπουδάζεται ἡ ἀνώτερη, ἡ φιλολογικὴ γλῶσσα·
 ἡ μητρικὴ δὲν μπορεῖ νὰ σπουδασθῆ, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ βᾶσις κάθε μαθήσεως.
 Ἀφοῦ λοιπὸν δὲ σπουδάζεται, ἄρα δὲ χωρεῖ καὶ ἀμάθεια· ἄρα ἡ ἀλλοίωσις τοῦ
 τυπικοῦ εἶναι ἀποτέλεσμα φυσικῶν νόμων. Ὑπόνοια ἀμαθείας τότε μόνο θὰ ἐχω-
 ροῦσε, ἀν ἡ ἀλλοίωσις εἶχε γίνει στὴν ἀνώτερη γλῶσσα· ἀλλ' αὐτὴ δὲν τὴν ὠ-
 μιλοῦσε κἀν.

Ἡ ἴδια σκέψις ἐφαρμόζεται στὸ λεξικό, ἐννοῶ τὸ λεξικό τῆς λαϊκῆς γλώσ-
 σης, διότι τὸ λεξικό τῆς φιλολογικῆς γλώσσης βεβαίως ἀπὸ ἀμάθεια τὸ ἀπέβαλε.
 Σὲ ποιὸ μέρος τοῦ κόσμου σπουδάζει ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ μάθῃ νὰ λέῃ τὸ νερό ;
 Πουθενὰ βέβαια. Ἄρα, ὅταν ἄφησε τὴ λέξι ὕδωρ καὶ πῆρε τὴ λέξι νερό, δὲν
 τῶκαμε ἀπὸ ἀμάθεια, ἀλλὰ διότι ἔπαυσε νὰ τοῦ ἀρέσῃ ἡ λέξις αὐτὴ καὶ τοῦ ἄ-
 ρεσεν ἡ ἄλλη.

Ἀλλὰ λιγάκι ἀν προσέξῃ κανεὶς στὴ γλῶσσα μας καὶ τὴ συγκρίνῃ μὲ τὴν
 ἀρχαία, θὰ εἶδῃ ὅτι, ὄχι μόνο δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἀμαθείας, ἀλλὰ εἶναι προῖον
 σοφῆς ἐργασίας τὴν ὁποίαν ἔκαμε ἡ φύσις μέσα ἀπ' τοὺς αἰῶνας. Οἱ ἀναλελυ-
 μένοι τύποι τῶν ῥημάτων θὰ τρώγω καὶ θὰ φάγω, ἔχω φάγει, εἶχα φάγει, θὰ
 ἔχω φάγει, θὰ εἶχα φάγει, ἔπρεπε νὰ ἔχω φάγει καὶ ἔπρεπε νὰ εἶχα φάγει,
 εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀντίστοιχους χρόνους τῆς ἀρχαίας ὑπὸ ἐπο-
 ψίν σαφηναίας, εὐφωνίας καὶ ὁμαλότητος.

Κάκοφωνες καὶ χασμῶδεις σωρὸ θὰ εὑρετε στὴν καθαρῆουσα, καμμία στὴ
 ζωντανὴ μας γλῶσσα. Ὁ υἴος, οἱ υἱοί. Νομίζετε ὅτι μία γλῶσσα ζωντανὴ θὰ ἐπέ-
 τρεπε ποτὲ αὐτὰ τὰ τρία, κατὰ σειράν, ἀπ' τὰ ὁποῖα δὲ βγαίνει κανένα νόημα
 ἀν δὲν τὰ ἰδῆτε γραμμικά ; «Μὰ οἱ ἀρχαῖοι ;» θὰ πῆτε. Καὶ φαντάζεσθε ὅτι
 εἶναι δυνατόν οἱ ἀρχαῖοι νὰ τὰ ἐπόφεραν ὡς τρία ; Τί λοιπὸν ἔκαμε ἡ γλῶσσα
 μας ; Ὁ υἴος, οἱ υἱοί. Θεωμασία οἰκονομία ! Ἐμεῖς ὅμως τὸ περιφρονοῦμε αὐτὸ
 ὡς χυδαῖο καὶ πέρνοῦμε τὸν ἀρχαῖο τύπο, ἀλλὰ μὲ τὴ νέα προφορά. Συνδυά-
 ζουμε δηλ. δύο πράγματα, ἀρχαῖον τύπο καὶ νέα προφορά, τὰ ὁποῖα ποτὲ δὲν
 ὑπῆρξαν μαζί, ποτὲ δὲ συναντήθηκον ἀπάνω σ' αὐτὴν τὴ λέξι. Καταλαβαίνετε
 τῶρὰ, ὅτι ἡ καθαρῆουσα εἶναι γλῶσσα πλαστὴ, καὶ ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξε ;

Τὸ ἴδιο συμβαίνει στὸ ἡμεῖς, ὑμεῖς. Δὲ θὰ φαντασθῆτε βέβαια ὅτι οἱ ἀρχαῖοι
 ἐπόφεραν τῆς δύο αὐτὲς λέξεις ὁμοία. Ὁ ἄνθρωπος διακρίνει τὸν κόσμο σὲ δύο

μέρη, τὸν μέσα κόσμο, τὸ ἐγώ, καὶ ὕστερα ἔλον τὸν ἔξω κόσμο. Θὰ εἴταν παραλογισμός, νὰ δεχθῶμε πῶς μία γλῶσσα ζωντανή σὺν τὴν ἀρχαία ἐσύγχριζε τοὺς δύο αὐτοὺς κόσμους. Ἀπ' τὴ στιγμή ἕως τοῦ ἐσύγχρισθῆναι ἡ δύο λέξεις σὲ μία προφορά, ἡ γλῶσσα, τὴν μία φρόνιμη νοικοκυρά, ἐφίκασε τοὺς νέους τύπους *ἐμεῖς, ἐσείς*, ὅπου δὲν ὑπάρχει πλέον φόβος συγχύσεως. Ἐμεῖς ὅμως πήραμε κ' ἐδῶ πάλι τοὺς ἀρχαίους τύπους με τὴ νέα προφορά, ἐσυνδυάσαμε πάλι δύο πράγματα τοῦ ποῦ πτε δὲν ὑπῆρξαν μαζί, κ' εἴτσι προκύπτουν ἐκατὰ τὰ ἀστέτα :

θα εἴμεθα εἰς τὴν τράπεζαν ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς.

Καὶ αὐτὴν τὴν στρέβλωσι, αὐτὸν τὸ βυρδαλισμό, τὸν ὀνομάζουμε ἀσεβέστατα διόρθωσι καὶ ἐξευγενισμὸ τῆς γλώσσας, δηλ. ζητοῦμε καὶ βραβεῖο. Φαντασθῆτε ὅτι ἕνας σοφὸς ἄνθρωπος ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα ἐνὸς δωματίου κατὰ τὸν σκοπιμώτερο τρόπο, καὶ ἐπειτα μπαίνει ἕνας τρελλὸς καὶ τὰ φέρνει ἄνω κάτω, ἔχει δὲ ὕστερα καὶ τὴν ἀξίωσι πῶς τὰ ἐτακτοποίησε καλλίτερα. Τέτοιαι εἶν' ἡ θέσι μας.

Ἴδου κ' ἄλλο παράδειγμα σοφῆς ἐργασίας τὴν ὁποίαν ζητοῦμε νὰ καταστρέψουμε. *Ἰνα πλέρω* ἔλεγεν ἡ ἀρχαία καὶ στὸν ἐνεστώτα καὶ στὸν ἄριστο, ἀλλὰ εἶχε τὸ λογαριασμό της ἡ ἀρχαία, διότι τὸ ἔνα ἢ εἴταν μακρὸ καὶ τᾶλλο βραχύ, κ' εἴτσι διακρίνετο ἡ συνεχὴς πράξις ἀπὸ καίνην τοῦ γίνεται μία φορά. Προσκαλληθήκαμε κ' ἐμεῖς ἀπάνω στὸν ἀρχαῖο τύπο, χωρὶς ἕως νὰ κάνουμε καὶ τὴ διάκρισι ἀπ' τὸ μακρὸ στὸ βραχύ, κ' εἴτσι ἔτκν λέμε *νὰ πλέρω*, δὲ ξαύρουμε ἂν πρόκειται νὰ πλένουμε μία φορά ἢ νὰ πλένουμε συστηματικῶς. Ἐπίσης ἔτκν λέμε *νὰ σπείρω, νὰ φέρω, νὰ σέρω*,... Ἡ σοφὴ ἕως μητέρα μας, ἡ φύσις, μαθημένη ἀπ' τᾶλλα της τὰ παιδιὰ τοῦ δὲν εἶναι ἀχαρίστα σὺν κ' ἐμῶς, μᾶς εἰδείξε τὸν τρόπο γιὰ ν' ἀποφύγουμε τὴ σύγχυσι, μᾶς ἐμάθε νὰ λέμε στὸν ἐνεστώτα *νὰ πλέρω, νὰ σπείρω, νὰ φέρω, νὰ σέρω*, ..

Εἶχεν ἡ ἀρχαία μερικὰς λέξεις ὄχι πολὺ καλόφωνες : *βήξ, θρίξ, γλάξ, προῖξ, γάλαξ, πλάστιγξ, σάλπιγξ*, . . . Ἡ γλῶσσα μας τῆς διόρθωσε καὶ τῆς ἔκαμε ὁ *βήγας, ἡ τρίχα, ἡ γάλαγα*,... ὅπου καμμιά κακοφωνία δὲν ὑπάρχει ἐμεῖς ὅμως ἐπιμένουμε στὴν κακοφωνία. Ἀλλὰ οἱ ἀρχαῖοι τουλάχιστον ἔλεγαν ὁ *σὸς βήξ, ἡ ἡμετέρα γάλαξ*,... ἐνῶ ἐμεῖς οἱ μισοὶ ἀρχαῖοι καὶ μισοὶ νέοι, ἐμεῖς ποῦ δὲν μπορούμε νὰ εἴμεθα ἀρχαῖοι καὶ δὲ θέλομε νὰ εἴμεθα νέοι, ἐμεῖς οἱ παρδαλοὶ ἄνθρωποι, δὲν μπορούμε ν' ἀποφύγουμε σὲ μιὰ ἀνάγκη νὰ ποῦμε ὁ *βήξ σου, ἡ θρίξ μου, ἡ προῖξ της, ἡ γάλαξ ἑωρ, ἡ πλάστιγξ σας, ἡ σάλπιγξ μας*, . . . Τὴ μουσική!

Ἀσυνέπειες καὶ ἀντιφάσεις ὅσες θέλετε στὴν καθαρεύουσα, καμμιά στὴ μητρική μας γλῶσσα, καθὼς οὔτε καὶ στὴν ἀρχαία. *Θὰ μοι τὸ δῶθες, θὰ σοὶ τὸ δώσω*, θέλει ἡ καθαρεύουσα· ποῖος τοῦμα ἕως νὰ πῆ *θὰ τῷ τὸ δῶσω ἢ θὰ τὰς τὰς δώσω*; γράφει το, ἀλλὰ ὄχι καὶ *γράφω το*, *εἶσι, εἶσι*, ἀλλὰ ὄχι καὶ *δὲν*

ιστι, δὲν εἰσι· ἐξέδοτο διαταγήν, ἀλλὰ ὄχι καὶ τὴν ἐξεδόμην, τὴν ἐξέδου· ἐξελέξατο ὑμᾶς, ἀλλὰ ὄχι καὶ τὰ σᾶς ἐκλεξώμεθα οὔτε ἵνα μὲ ἐκλέξη (σύ)· ἴσατο τὸν ἀσθετῆ, ἀλλὰ ὄχι καὶ τὸν ἴσω (σύ) οὔτε ἵνα τὸν ἴση (σύ)· τόσω καλὸς ἀλλὰ ὄχι καὶ πολλῶ καλός,...

Δὲν εἶναι κωνοτική, λέγουν, ἢ δημοτική. Αὐτὸ ἤμποροῦν νὰ τὸ λέγουν μόνον ὅσοι δὲν ἔλαβαν ποτέ τὸν κόπο νὰ τὴ μελετήσουν. Νὰ τὴ μελετήσουν! Τί ἐξευτελισμός! Νὰ μελετήσουν μιὰ γλῶσσα χυδαία ποῦ μιλοῦν οἱ χωριάτες! Εἶναι σὰν νὰ καθήσῃ τώρα ἕνας γιὰ τρὸς νὰ μελετήσῃ τὸν ὄργανισμό ἐνὸς χωριάτη. Καὶ μὲν, ἔχει καὶ ὁ χωριάτης πνεύμονας, ἀλλὰ εἶναι χυδαῖοι πνεύμονες, διαφέρουν ὀλοτέλα ἀπὸ τοὺς πνεύμονας ἐνὸς καλοαναθραμμένου ἀνθρώπου. Καὶ ἐν τούτοις ἡ δημοτικὴ εἶναι κωνοτικώτερη ὄχι μόνον ἀπ' τὸ ἀκατάστατο αὐτὸ μίγμα ποῦ λέγεται καθαρεύουσα, ἀλλὰ καὶ ἀπ' τὴν ἀρχαίαν ἀκόμη, ποῦ ἦταν γλῶσσα συστηματικὴ καὶ τέλεια. Συγκρίνετε: *πειρῆς, διψῆς—πειᾶς, διψᾶς· ἐμέ, ἡμεῖς, σέ, ὑμεῖς—ἐμένα, ἐμεῖς, ἐσένα, ἐσεῖς· μέγας, μεγάλη, μέγα—μεγάλος, μεγάλη, μεγάλο, ἐδήλωσα, ἔδωκα—ἐδήλωσα, ἔδωσα· οὗτος, αὕτη, τοῦτο—(ἐ)τοῦτος, (ἐ)τούτη, (ἐ)τοῦτο (προσέξετε τὴν ἀναλογία μὲ τὸ (ἐ)κεῖνος),...*

Εὐφώνια, σαφήνεια, ὁμαλότης· τάξις, νοικοκυροσύνη· αὐτὰ εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ ποῦ βγαίνουν ὀλοφάνερα ἀπ' τὴν προσεκτικὴν ἐξέτασι αὐτῆς τῆς γλώσσης. Εἶνε προῖον σοφίας λοιπὸν ἢ γλῶσσα αὐτῆ, καὶ ὄχι προῖον ἀμαθείας. Ἄλλως τε πρέπει νὰ σᾶς παρατηρήσω, ὅτι αὐτὴν τὴ θεωρία τῆς ἀμαθείας κανένας γλωσσολόγος δὲν τὴν ἐφκντάσθηκε ποτέ· ἂν ρωτήσετε τὸν κ. Κατζιδάκι, θὰ σᾶς πῆ ὅτι αὐτὴ δὲ ἡ θεωρία εἶναι προῖον ἀμαθείας. Τὴν ἐδημιούργησαν μερικοὶ φιλόλογοι, πλειοδοτοῦντες ἀπὸ ὑπερβολικὸ ζήλο σ' ἐκεῖνα ποῦ τοὺς ἔμαθαν οἱ διδάσκαλοι τῶν.

«Δὲν εἶναι μιὰ ἢ δημοτικὴ γλῶσσα λέγουν· ποῖαν ἀπ' ὅλες πρέπει νὰ γράψουμε;» Δὲ γνωρίζω τί διαφορὲς πηροισιάζει σὲ μερικοὺς ξεχωριστοὺς τόπους ἢ γλῶσσα μας καὶ δὲν μπορῶ νὰ σᾶς πῶ ἀτομικὴ γνώμη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος, ἀλλὰ ἄλλοι ἀρμόδιοι μᾶς πληροφοροῦν, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἄδικα τὸ ἐξογκόνομε, ὅτι τὸ ἔθνος μᾶς ἔχει τὸ μεγάλο εὐτύχημα νὰ ἔχῃ μιὰ γενικὴ γλῶσσα, καὶ μόνον ἐδῶ κ' ἐκεῖ ὑπάρχουν γιὰ τὴν παράστασι μερικῶν πραγμάτων καὶ ἄλλες λέξεις, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι ἀγνωστες καὶ ἢ λέξεις τῆς γενικῆς γλώσσης. Κ' ἐγὼ γνωρίζω μέρη, ὅπου λέγουν τσοῦπρα, ἀλλὰ γνωρίζουν καὶ κέρη, λέγουν ζαλόρομαι, ἀλλὰ γνωρίζουν καὶ φορτόρομαι,...

Ἄλλως τε, δὲν μπορῶ νὰ ξεχάσω τὴ γαλλικὴ διγλωσσία ποῦ ἀνακάλυψ' ἐκεῖνος ὁ ἀνώνυμος κύριος, καὶ σκέπτομαι πῶς, ἂν καὶ ἡ ἑλληνικὴ πολυγλωσσία ἀνακλύθητε κατὰ τὴν ἴδια μέθοδο, τότε εἴμεθα εὐτυχεῖς ἄνθρωποι, διότι ἔχουμε μιὰ ἔθνικὴ γλῶσσα ὅπως οἱ Γάλλοι, καὶ, ὅπως ἐκεῖνοι ἐκτὸς αὐτῆς ἔχουν κατὰ τόπους τὸ patois, τὰ διάφορα flammand καὶ ἄλλα, ἔχουμε κ' ἐμεῖς τοὺς ἀλβανοφώ-

νους τῆς Ἀττικῆς, τοὺς βουλγαροφώνους τῆς Μακεδονίας καὶ τοὺς τουρκοφώνους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἄλλὰ ἤθελα νὰ μοῦ πῆτε, ὁ Μακεδών, ὁ Κύπριος, ὁ Μικρασιάτης, ὅταν ἔλθουν στὴν Ἀθήνα, σὲ ποιά γλῶσσα συνεννοῦνται μὲ τὸν μπακάλη καὶ μὲ τὸ μαανάβη τους; Μήπως ἄρα γε στὴν καθαρεύουσα; *Πόσον τιμῶνται οἱ φασόλοι καὶ αἱ κινάραι, λαχαροπώλα*; Καὶ γιατί μαθαίνουν τόσο γρήγορα τὴ *διάλεκτο*, ἄς ποῦμε ἔτσι, τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῶ ποτὲ δὲ θὰ μιλήσουν τὴν καθαρεύουσα, ἔσο κι' ἂν σπουδάσουν; Ποιά εἶναι λοιπὸν ἡ ἐνιαία γλῶσσα καὶ ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα; Δὲν εἶναι λοιπὸν αὐτὴ στὴν ὁποία συνεννοῦνται ὅλοι οἱ Ἕλληνες, καὶ τῆς ὁποίας ἡ μικρὴς ἀποχρώσεως τόσο γρήγορα ἀπορροφῶνται καὶ συγχωνεύονται ἢ μιὰ στὴν ἄλλη, ἀλλὰ εἶναι ἐκείνη στὴν ὁποίαν, αἰῶνες τώρα, δὲν κατορθώσαμε νὰ μάθουμε πῶς θὰ λέμε *μοῦ ποιεῖ τὸ δόντι*; Ἔσως διότι δὲ μὰς πόνεσε ποτὲ τὸ δόντι γιὰ τίποτε—δι' οὐδὲν πρᾶγμα ἤλγησεν ὁ ἡμέτερος ὀδούς.

Ἐλάτε τώρα νὰ σᾶς δείξω τὴν ἐνότητα τῆς καθαρευούσης. Πῶς νομίζετε ὅτι κάμνει ὁ ἀόριστος τοῦ *ἐπισκέπτομαι*; Ὅταν φορεῖτε φράκο κάμνει *ἐπισκεψάμην*, ὅταν φορεῖτε σακάκι, *ἐπισκέφθην*, καὶ ὅταν φορεῖτε βράκα ἢ φουστανέλλα, *ἐπισκέφθηκα ἢ ἔκαμα βίβλια*. Μάλιστα! Ἀπόδειξις: Ἡ αὐτοῦ ἐξοχότης ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας *ἐπισκέψατο τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργόν*. Ἄν μπορεῖτε τώρα εἰπέτε, χωρὶς νὰ γελάσετε: Ὁ Μπαρμπαγιάννης, *ἐπισκεψάμενος τὴν κουμπάραν του τὴν κυρὰν Χρήσταιναν*... Βρίσκετε ὅτι δικαιολογεῖται αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Μὲ συγχωρεῖτε. Σᾶς ἐρωτῶ ἂν αὐτὲς ἡ δύο πράξεις, ἡ ἐπίσκεψη τοῦ πρεσβευτοῦ κ' ἡ ἐπίσκεψη τοῦ Μπαρμπαγιάννη, διαφέρουν ἢ δὲν διαφέρουν. Ἄν βρίσκετε ὅτι διαφέρουν ἔσοδήποτε λίγο, νὰ τῆς ἐκφράσετε μὲ δύο διάφορες λέξεις, ἂν ἔχετε· ἀλλὰ ἡ ἴδια λέξις νὰ παρκαταίνη δύο διάφορες ἐννοίας ὅταν κλίνεται κατὰ δύο διάφορους τρόπους, αὐτὸ οὔτε ἀκούσθηκε σὲ καμμιά γλῶσσα, οὔτε χωρεῖ σὲ καμμιά λογικὴ.

Ἄλλο: *Λοὺς τὰς νεορομισμένας ἐξετάσεις ὁ εὐφύστατος νέος κ. Κ. εἰδέξατο τὰ συγχαρητήρια τῶν καθηγητῶν του*. Εἰπέτε τώρα, ἂν μπορεῖτε: *Λοὺς ἡμίσειαν ὁκτὼν ταραμὰ ὁ διακεκριμένος παντοπώλης κ. Χ. εἰδέξατο τὸ ἀντίτιμον μίαν κ' ἐξήντα πέντε*.

Ἄπ' αὐτὰ, ποῦ φαίνονται ἀστεία, βγαίνει ἓνα συμπέρασμα ποῦ δὲν εἶναι διόλου ἀστεῖο, ἀλλὰ εἶναι πολὺ θλιβερό· ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτὴ μὰς ἔχει συνειθίσει νὰ μὴ βλέπουμε τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ν' ἀπορροφώμεθα ἀπ' τὴ φρασσεολογία, ποῦ σκεπάζει τὴν εἰκόνα τῆς ζωῆς μὲ μιὰ γὰζα καὶ μὰς ἀφίνει νὰ διακρίνουμε μόνον τῆς ἐξέχουσες γραμμὰς.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ *ἐνιαία* καθαρεύουσα, ποῦ κἀλλιεργεῖται τόσον καιρό, τὴν παρκαλῶ νὰ μοῦ πῆ ἐπὶ τέλους μιὰ γιὰ πάντα, πῶς πρέπει νὰ λέγω: *ἐπρόσεξα ἢ προσέσχον ἢ προσέσχω* τὸν νοῦν; *ἐπιθυμῶ ἐν ποιήριον ζέθου ἢ ἐπιθυμῶ ἐνός*

ποτηρίου ζύθου ; κατηγορῶ τὸν Πέτρον δι' ἀμέλειαν ἢ κατηγορῶ τοῦ Πέτρου ἀμέλειαν ; ἀκούω τὸν διδάσκαλον ἢ ἀκούω τοῦ διδασκάλου ; ἐντράπηκα ἢ ἐνεντράπηκα ἢ ἠδέσθην ; νὰ ἐκτιθεταὶ ἢ νὰ ἐκτίθηται ἢ νὰ ἐκτιθῆται ; ἐξηγῶ ἓνα πρᾶγμα ἢ ἐξηγοῦμαι πρᾶγμα τι ; ἀκολουθῶ τιὰ ἢ ἀκολουθῶ τιτι ; ... Πότε τέλος πάντων θὰ βρῆ τὴν ἡσυχία τῆς αὐτῆς ἢ γλῶσσα, γιὰ νὰ κοιτάξουμε καὶ τῆς ἄλλης μας δουλιές ; « Ἀναλόγως τῶν περιστάσεων » σὰς ἀπαντοῦν· δηλ. κατὰ τὰ ρούχα ποῦ θὰ φορῆτε. Καὶ σφάλλετε ἂν νομίζετε ὅτι εἶνε ὑπερβολικὴς ἢ παραπάνω ἀπορίες μου, καὶ ὅτι εἴμεθα ὅλοι σύμφωνοι ποῦ ἀπ' ὅλα θὰ ποῦμε. Διόλου ὁ κάθε φιλόλογος θὰ σὰς πῆ κι' ἀπὸ ἓνα, καὶ θὰ σὰς προσθέσῃ, ὅτι προσωρινῶς θὰ τὸ λέτε αὐτό, ὡς ποῦ νὰ τὸ συνειθίσῃ ἢ γλῶσσα, καὶ.... ὕστερα πάλι βλέπουμε.

Ἄλλη κατηγορία. « Δὲν ἐννοοῦμε τοὺς δημοτικούς συγγραφεῖς, λέγουν, ἐπομένως δὲν εἶναι αὐτὴ ἢ γλῶσσα μας ». Ἄν μερικοὶ συγγραφεῖς κάμνουν καλὰ νὰ μὴ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὸ σημερινὸ γλωσσικὸ αἶσθημα τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων, τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ ἀποτέλεσμα τεχνητῆς καὶ βιασμένης ἀνατροφῆς, εἶναι ἓνα καθεστῶς, καὶ ἴσως πρέπει νὰ τὸ σεβασθοῦμε, καὶ νὰ πηδοῦν διὰ μιᾶς στὴ γνήσια φυσικὴ μας γλῶσσα, ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ δὲν μπορῶ νὰ πῶ τίποτε, διότι πιστεύω πῶς αὐτοὶ ξεύρουν πολὺ περισσότερα ἀπὸ μένα.

Ἄλλὰ ἄς ὑποθέσουμε ὅτι κάκιστα κάμνουν οἱ συγγραφεῖς αὐτοί· δὲ βλέπω τί σχέσιν ἔχει αὐτὸ μὲ τὴν γενικὴν ἀρχὴν περὶ τῆς ὁποίας μιλοῦμε. Δὲν εἶναι αὐτὴ ἢ γλῶσσα μας, λέτε, νὰ εἶναι ἢ ἀληθινὴ δημοτικὴ, μάλιστα ! Πολὺ καλὰ, μὴ γράφετε αὐτήν, γράφετε λοιπὸν τὴν ἀληθινὴ δημοτικὴ ! Ἄν ὁ Ψυχάρης λέγει *Ρωμηοσύνη* ἀντὶ *Ἑλλάς*, εἶναι λόγος αὐτὸς γιὰ νὰ ἐξακολουθῆτε σεῖς νὰ γράφετε *ῥῥωρ* ἀντὶ *ρερῶ* ; Μήπως ἢ ἀληθινὴ σας γλῶσσα ἔχει τὸ *ῥῥωρ* ; ἢ μήπως ἔχει τὸ *πῦρ*, *τὸν κύνα*, *τὴν γαλῆν*, *τὸ φρέαρ*, ... ; ἢ μήπως τὸ *ρερῶ* καὶ ὁ *κύλος* καὶ ἢ *γάτα* εἶναι κατασκευάσματα τοῦ Ψυχάρη ; ἢ μήπως εἶναι κι' αὐτὰ ἀπὸ κεῖνα ποῦ δὲν ἐννοοῦν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐννοοῦν καλλίτερα τὸ *ῥῥωρ* καὶ *τὸν κύνα* καὶ *τὴν γαλῆν* ; Προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις ! Λίγες ὑπερβολὲς μερικῶν ἀνθρώπων, ἂν δεχθοῦμε ὑπερβολές, πρᾶγμα ἄλλως τε ποῦ δὲν ἔλειψε ποτὲ ἀπὸ καμμίαν ἐπανάστασι πολιτικὴ ἢ πνευματικὴ, μᾶς χρησιμεύουν ὡς πρόφασις γιὰ νὰ σφιγταγκαλιάζουμε καλλίτερα τῆς μούμιες ποῦ ἐμάθαμε νὰ λατρεύουμε, καὶ νὰ περιφρονοῦμε πράγματα ποῦ σπαρταροῦν ἀπὸ ζωῆ.

Ἄλλὰ ὁ σπουδαιότερος λόγος ποῦ κάμνει πολλοὺς νὰ νομίζουν πῶς δὲν ἐννοοῦν τοὺς δημοτικούς συγγραφεῖς εἶναι ἄλλος. Τὸ ὕλικὸ τῆς γλώσσης μας εἶναι σκορπισμένο. Ὁ μὲν πυρὴν ὑπάρχει σ' ὅλες τῆς Ἑλληνικῆς χώρες, ἀλλὰ ἐδῶ κι' ἐκεῖ ὑπάρχουν, καθὼς εἴπαμε καὶ προηγουμένως, λέξεις ποῦ δὲν εἶνε γνωστὲς σ' ὅλον τὸν Ἑλληνισμό, ἢ ὁποῖες ὅμως σημειώστε καλὰ, ὑπακούουν στὴν ἴδια γραμματικὴ, ἐπομένως ἀνήκουν στὴν ἴδια γλῶσσα. Προκειμένου λοιπὸν ἢ γλῶσσα νὰ πλουτισθῇ καὶ νὰ ἀνυψωθῇ σὲ γλῶσσα φιλολογικὴ, φαντάζεται ὁ καυμένος ὁ

συγγραφείς, ότι έχει όλο τὸ δικαίωμα νὰ συναῖξη αὐτὸ τὸ σκορπισμένον ὕλικόν καὶ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ. Ἄλλὰ ὄχι, ἔμεῖς δὲν τοῦ δίνομεν αὐτὸ τὸ δικαίωμα· οἰεῖται νὰ γράψῃ μόνο μ' ἐκείνας τῆς λέξης ποῦ γνωρίζομεν ἔμεῖς, ποῦ δὲν ἐπατήσαμε ἄλλον τόπον ἑλληνικόν. Δὲ θέλομε νὰ μάθομε ἄλλες λέξεις, λέξεις ποῦ ζοῦν καὶ ἀνοθοῦν σὲ στόματ' αὐτὰν, σὲ στόματ' Ἑλλήνων, ἀδελφῶν μας, μὲ τοὺς ὁποίους μᾶς συνδέει αἷμα, ἱστορία, θρησκεία, λέξεις, σημειώστε ποῦ ἔχουν τὴν ιδιότητά, μόλις μάθομε τὴ σημασίαν τους, ποῦ τῆς πλείυτερες φορές τὴ μαυτεύομε, νὰ κατεβκίνουν ἴσια στὸ βῆθος τῆς καρδίας μας καὶ νὰ θροινάζωνται, διότι μαρίζουν αἷμα ἀδελφικό· ὄχι, αὐτὲς δὲν τῆς θέλομε, θέλομε ὅμως νὰ σκαλίζομε τὰ λεξικά καὶ νὰ ξεφουρνίζομε κάθε λίγο καὶ τι παθκυμένες καὶ ἀκατάληπτες λέξεις. Δὲ μᾶς ἀρέσει π. χ. ἡ λέξις *gobolā*, ὅταν λέγῃ ὁ Κερκχαβίτσας *gobolā ἢ θάλασσα*,—μὴ λέξις γεμάτη μουσική,—μᾶς ἀρέσει ὅμως ἡ λέξις *ἀπρίξ*, ἡ ὁποία στοὺς ἀρχαίους μιλοῦσε καὶ ἔλεγε *στερεῶς*, ἀλλὰ σήμερον εἶναι βουβή καὶ δὲ λέει ἀπολύτως τίποτε.

Ὅταν ὁ Γάλλος διαβάζῃ τὸν J. Verne καὶ βρίσκειται στὴν περιγραφή ἑνὸς ἀεροπλοίου, αὐτὸν βεβκινῶν πῶς ὁ Γάλλος, ἂν δὲν εἶναι νευρικός, δὲν καγκλαδκίνει ἀπολύτως τίποτε. Ἄλλ' αὐτὸ δὲ σημαίνει ὅτι ἡ ἀπειρία ἐκείνη τῶν τεχνικῶν ὄρων δὲν ἀνήκει στὴ γαλλικὴ γλῶσσά. Ἐμεῖς ὅμως ἔχομε τὴν ἀξίωσιν νὰ γνωρίζομε ὅλους τοὺς ὄρους ποῦ βρίσκουμε σ' ἕνα βουκολικὸ ποίημα τοῦ Κρυστάλλη, θέλομε ὁ Κρυστάλλης ν' ἀφήσῃ τῆς ἀρχαίους ἐκείνας λέξεις τοῦ βουνοῦ, ποῦ μοσχοβολοῦν θυμάρι, καὶ νὰ κατεβῇ στὰ τέλματα τὰ δικὰ μας καὶ νὰ ζωγραφίσῃ τὰ αἰσθηματὰ του μὲ τῆς δικῆς μας τῆς σκληνκλάκτες φράτες : *σκοποῦν προῦθέμην καὶ μνείαν ἐποιησάμην*.

Διάφορα ἄλλα ἐπιχειρήματα ἀκούει κανεὶς στῆς καθημερινῆς του ὁμιλίας, ἐπιχειρήματα τῆς στιγμιαίας ἐμπνεύσεως, τὰ ὁποία ὅμως ἡμποροῦν νὰ θαυμάσωνται ἕνα ἀνθρώπου ποῦ πρώτη φορά ἀκούει περὶ γλωσσικοῦ ζητήματος. Π. χ. « Ἄν ποῦμε *νερό* ἀντὶ *ὕδωρ*, πῶς θὰ ποῦμε τότε *ἀνδρός*, *ὕδατος*, *ὑδρευσις*, *ὕδραγωγείον*,...; » Καὶ ἂν ποῦμε *ὑδωρ*, κύριε γλωσσολόγε, πῶς θὰ ποῦμε τὸ *νεράκι*, τὸν *νεροχότη*, τὸ *νερωμένο* κρυσί, τὰ *νερόβραστα* ἐπιχειρήματα, τὰ *νερωλιασμένα* μυαλά,...; Δὲν γυρίζετε λίγο νὰ ἰδῆτε τί γίνεται καὶ στῆς ἄλλες γλώσσες; Εἶναι δυνατὸν γλῶσσά ποῦ ἔχει ἱστορικόν, νὰ μὴν ἔχη καὶ παράγωγα ἀπὸ λέξεις ποῦ ἐξέλιπεν; Ὅλες ἡ λέξεις μᾶς γλώσσῃς δὲ μεταβάλλονται μᾶζ' ἡ ἐκείνας ποῦ εἶναι σὲ καθημερινὴ χρῆσιν μεταβάλλονται περισσότερον, ἢ ἄλλες μένουσι πίσω. Ποιὸς Γάλλος ἐσκέφθηκε ποτέ, ἐπειδὴ λέγει *paternel*, ὅτι πρέπει νὰ πῇ καὶ *pater* ἀντὶ *père*; « Μὴ ἡ γλῶσσά μας εἶναι ἐξαιρέσις... » Ὅχι ἡ γλῶσσά μας δὲν εἶναι ἐξαιρέσις, ἀλλὰ ἔμεῖς εἴμεθα ἐξαιρέσις, ποῦ ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι ἀπ' τῆς ἀρχαίας λέξης φαιάνουν τὰ παράγωγα, ἔμεῖς, ἕναποῦκα, ἀπ' τὰ παράγωγα θέλομε νὰ παραγάγομε τῆς ἀρχαίας λέξης.

Ἄνθρωποι σοβαροὶ καὶ μὲ ἀνώτερη μόρφωσι σὰς λέγουν, ὅτι ἡ λαλούμενη γλῶσσα ἔχει τὴ δοτική, διότι λέγει δόξα τῷ Θεῷ· προσθέτω ἐγώ, ὅτι ἔχει καὶ τὸν ἀρχαῖο παρακείμενο : τετέλεσται, καὶ τὴν εὐκτική : ὁ μὴ γένοιτο. Ὁλίγο παρατηρητικὸ περισσώτερο, καὶ δὲ θὰ τὰ λέγαμε αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ θὰ βλέπαμε, ὅτι αὐτὰ εἶνε στερεότυπες ἐκφράσεις ποῦ διασώθηκαν στὴ γλῶσσα μας, ὅπως στὴ γαλλικὴ σώζονται τὰ λατινικά : ad hoc, ad libitum, grosso modo, sine qua non, statu quo, ... μὲ τὴ διαφορὰ μόνον ὅτι τὰ δικὰ μας συγγενεύουν κάπως περισσώτερο μὲ τὴ σημερινὴ γλῶσσα, καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ποῦ μᾶς κάμνει νὰ ἀπατώμεθα. Ἄν νομίζετε πῶς ἡ ἔκφρασις σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις δὲν εἶναι στερεότυπη ἀλλὰ εἶναι συνδυασμὸς δικὸς σας, τότε κοπιᾶστε νὰ πῆτε καὶ σὺν μητέραςὶ πατέραςὶ καὶ θυγατέραςὶ. Τὴ δοτικὴ θὰ τὴν εἶχε ἡ γλῶσσα μας, ἂν ἔλεγε μένω ἐν τῷ σπητιῷ μου.

Ἔρχομαι τώρα νὰ ἀναιρέσω μιὰν ἄλλην ἰδέα, ποῦ συχνὰ λέγεται καὶ πιστεύεται : ὅτι ὁ λαὸς μαθαίνει λίγο λίγο τὴν καθαρεύουσα. Δὲν πρόκειται βέβαια περὶ τῆς εἰσαγωγῆς νέων λέξεων στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, τῆς ὁποῖες μάλιστα λέξεις ὁ λαὸς τῆς ταιριάζει στὸ δικό του τυπικὸ (ὁ ἀστυφύλακας, τοῦ εἰρηνοδίκη)· αὐτὸ δὲ λέγεται διάδοσις τῆς καθαρεύουσας. Πρόκειται νὰ ἰδοῦμε ἂν ὁ κορμὸς τῆς γλώσσης τροποποιεῖται, δηλ. τὸ τυπικὸ καὶ ἡ λέξις τῆς κοινῆς χρήσεως.

Ὅτι ὁ λαὸς θέλει νὰ μιλήσῃ τὴν καθαρεύουσα, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, διότι ὁ λαὸς παντοῦ καὶ πάντοτε πηθικίζει καὶ ζητεῖ νὰ μιμηθῇ ἐκείνους ποῦ θεωρεῖ ἀνωτέρους του, καὶ πηθικίζει τόσο περισσώτερο ὅσον ἀμαθέστερος εἶναι. Αὐτὸ κάμνει ὁ λαός· ἄς ἴδουμε τώρα τί κάνει καὶ ἡ φύσις, γιὰ κεῖνον ποῦ παρατηρεῖ λίγο βαθύτερα τὰ πράγματα.

Ὁ κύριος ἐξῆλθε, λέγει ἡ ὑπρέτρια. «Ἐθνοκτόνοι, φωνάζουν ἀμέσως, δὲν βλέπετε ὅτι ὁ λαὸς ἔμαθε τὴν γλῶσσαν τοῦ, ...»

Μεταξὺ τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ καὶ τῆς γλώσσης τῶν ἀνεπτυγμένων ἀνθρώπων ὑπάρχει πικντοῦ καὶ πάντοτε ἡ ἐξῆς διαφορὰ, ὅτι ἡ λέξις τοῦ λαοῦ, ἔχουν πλατύτερη ἔννοια, δηλ. ὁ λαὸς περιλαμβάνει σὲ μιὰ λέξι πολλὰς ἔννοιαι συγγενικές, ἐνῶ ὁ μορφωμένος ἔχει ἰδιαιτέρη ἔκφρασι γιὰ τὴν καθεμίᾳ. Μὲ ἄλλα λόγια ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ εἶναι χονδροειδὲς μαχαῖρι, ἡ δὲ γλῶσσα τῶν ἀνεπτυγμένων εἶναι ἓνα μαχαῖρι πολὺ ἀκονισμένο, ποῦ διαιρεῖ τὰ πράγματα σὲ πολὺ μικρότερα μέρη. Αὐτὸ εἶναι γενικόν· θὰ σφάλετε πολὺ, ἂν νομίζετε ὅτι εἶναι ἰδιάζον στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ ὅτι ἐπιμένως τὸ ἐπιχείρημα στρέφεται ἀκριβῶς ἐναντίον τῆς δημοτικῆς. Εἶναι τὸ ἴδιο σὰν νὰ πῆτε, ὅτι ὁ ἀμόρφωτος λαὸς τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Γερμανίας εἶναι εὐφυέστερος ἀπ' τὸν ἑλληνικόν, ποῦ δὲν εἶναι διόλου ἀληθινόν. Π. χ.

ὁ ἀμαθὴς Γάλλος λέγει : ὁ δὲ μορφωμένος, ἐκτὸς τούτων, λέγει καὶ :

il passe pour être...	il est réputé de...
il passe un examen	il subit—
il a passé ses droits	il a transmis—
il a passé capitaine,...	il est promu—,...

λέξεις, ποῦ ὁ ἀμαθὴς Γάλλος ἢ δὲν τῆς γνωρίζει ὅπως διόλου, ἢ τοῦλάχιστον δὲν τῆς μεταχειρίζεται.

Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἔννοιας ποῦ περιλαμβάνει ὁ λαὸς σὲ μιὰ λέξι, μία εἶναι νὰ ποῦμε, ἢ κετρικῆ (ἐβγήκε ἀπ' τὸ σπῆτι). εἶναι ἐκείνη ποῦ ἐγέννησε τὴ λέξι. ἢ δὲ ἄλλες τάσσονται τριγύρω τῆς μὲ διάφορους βχθμοὺς συγγενείας: σ' αὐτῆς ἐκτάθηκε ἡ λέξις ἀργότερα (ἐβγήκε βουλευτῆς, — ἕνα βιβλίο, — σὲ καλό). Ἔρχεται τώρα ἡ ἀνώτερη γλῶσσα, ἡ ὁποία, ἀποδίδει μερικὰς ἀπ' αὐτῆς τῆς ἔννοιας μὲ ἄλλη λέξι, ὅταν θέλῃ νὰ μιλήσῃ μὲ ἀκρίβεια, διατηρεῖ ὅμως καὶ τὴ λέξι τοῦ λαοῦ, διότι καὶ αὐτὴν θὰ τὴ μεταχειρισθῇ, κατ' ἀνάγκην μὲν σ' ἐκεῖνες τῆς ἔννοιας ὅπου δὲν τὴν ἀλλάξε, προαιρετικῶς δὲ καὶ σ' ἐκεῖνες ἀκόμη ὅπου ἔφκισε ἰδιαιτέρη λέξι. Διότι καὶ ὁ μορφωμένος ἄνθρωπος ἔχει στιγμὰς ὅπου δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ μιλήσῃ μὲ τὴν ἀκρίβεια τῆς φιλολογικῆς γλώσσας. Φαντασθῆτε νὰ εἶμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ λέμε πάντοτε μὲ προσέβαλε κεφαλόπονος ἢ μὲ κατέλαβε ἢ μὲ ἐκυρτευσσε, καὶ νὰ μὴν μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ καμμιά φορὰ μ' ἔπιασε· αὐτὸ ἀφαιρεῖ τὴν εὐκαμψία καὶ τὴ ρευστότητα ἀπ' τὴ γλῶσσα.

Λοιπὸν ἰδοῦ τώρα εἰς τί θὰ μοῦ χρησιμεύσῃ αὐτὸ τὸ προοίμιο. Ἡ ὑπηρετρία εἶπε ἐξῆλθε, καὶ νομίζετε ὅτι τὸ βγαίνω ἐχάθηκε ἀπ' τὴ γλῶσσας τῆς, διότι βέβαια ὅταν λέμε «μαθαίνει τὴν καθαρῆς» θὰ πῆ μὲ τὸν κκυρὸ νὰ ἀποβάλλῃ τὸ ρῆμα βγαίνω. Ἀλλὰ τὸ βγαίνω ἔχει ἀκόμη ἕνα σωρὸ ἔννοιας, ποῦ ἀποδίδονται στὴν ἀνώτερη γλῶσσα μὲ ἰδιαιτέρη ρήματα: βγήκε βουλευτῆς (ἐξελέχθη), — σὲ καλό μου (ἀπέβη), — ἀπ' τὴ συζήτησι (προέκυψε), — ἀλήθεια (ἀπεδείχθη), — καλὸς ἄνθρωπος (ἀνεδείχθη), — ἕνα βιβλίο (ἐξεδόθη), — τὸ δρομά του (ἔγινε περιώνυμος), — μία μῦθα (ἀνεγάρη), — ὁ λαιμὸς μου (...), στὴν ἀγορὰ ἐβγήκαρ ἢ ἀγγυτάρης (ἐνεφαντίσθησαν),...

Ὅταν λοιπὸν ἡ ὑπηρετρία ἐκείνη θὰ θελήσῃ νὰ ἐλληνικουρίσῃ, τί θὰ κάμῃ στῆς ἄλλες περιπτώσεις; Ὁ κύριός μου ἐξῆλθε βουλευτῆς· αὐτὸ μοῦ ἐξῆλθε εἰς καλόν· ὅτι εἶπα ἐξῆλθε ἀλήθεια· ὁ γυός μου ἐξῆλθε καλὸς ἄνθρωπος· ἐξῆλθε τὸ δρομά του· γέτος ἐξῆλθε νέα μῦθα· ἐξῆλθε ὁ λαιμὸς μου νὰ φωνάζω· στὴν ἀγορὰ ἐξῆλθαν ἢ ἀγγυτάρης. Ἡ, γιὰ νὰ μὴν πῆ αὐτὰ τὰ κωμικοτραγικὰ πράγματα, πρέπει νὰ μάθῃ ὅλα τὰ ἀνωτέρω ρήματα, ἐξελέχθη, ἀπέβη κτλ. Ἀλλὰ τὸ νὰ μάθῃ αὐτὰ τὰ ρήματα δὲν εἶναι μόνον ζήτημα μαθήσεως λέξεων, εἶναι ζήτημα μορφώσεως τοῦ μυαλοῦ τῆς. Πρέπει ἐκείνην τὴ μεγάλη χώρα τῶν ἰδεῶν ποῦ ἀπέδιδε μὲ τὸ ρῆμα βγαίνω νὰ τὴν ὑποδιαίρεσῃ εἰς τεμάχια, πρέπει δηλ. τὸ μαχαίρι μὲ τὸ ὁποῖο σκέπτεται νὰ ἀκονισθῇ, πρέπει αὐτὴ ἡ ὑπηρετρία

νά κάμη ἐξάιρεσι μέσα στῆς ὑπερέτριες ὄλου τοῦ κόσμου, πρέπει ὄχι μόνο νά μάθῃ νά μιλή κατ' ἄλλον τρόπο ἀλλὰ καί νά μάθῃ νά σκέπτεται κατ' ἄλλον τρόπο, πρέπει μέ μιὰ λέξι νά μορφωθῇ, δηλ. νά μετατεθῇ ἀπό τὴν τάξι τοῦ λαοῦ στὴν τάξι τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων. Ὅπερ ἔδει δεῖξαι. Ἄρα ὁ λαὸς δὲ μαθαίνει τὴν καθαρεύουσα.

Τὸ μόνο ποῦ κάνει ὁ λαὸς μέ αὐτὴν τὴν τάξι τῆς μεταμφίσεως τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων του, τῆς ὁποίας τὸ μόνυσμα πῆρε κι' αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα ποῦ μᾶς περιβάλλει, εἶναι νά ξεμαθαίνῃ τὴ γλῶσσα του χωρὶς νά μαθαίνῃ καὶ καμμιάν ἄλλη· κ' ἔτσι προκύπτουν ἐκεῖνα τὰ κλασσικά: ἐφάγαμεν διαλέκτους, μέ συνέλαβε κεγαλόπορος, τὸ γνωρίζω καλλίτερον πᾶς ἄλλου, καὶ τόσα ἄλλα.

Σὲ τόπους, σὰν τὴ Γαλλία, ποῦ ἔχουν γλωσσικὴν ἐνότητα—δῶρο ποῦ μᾶς χάρισε κ' ἐμᾶς ἡ φύσις ἀλλὰ τὸ περιφρονήσαμε—σ' αὐτοὺς τοὺς τόπους, μάλιστα, ὄλοι οἱ ἄνθρωποι, ποῖος λίγο ποῖος πολύ, ὁ καθένας ἀναλόγως τῆς διανοητικῆς βαθμίδος ὅπου βρίσκεται, μαθαίνουν τὴν καθαρεύουσά τους, ἀπ' τὴν ἀκοή κι' ἀπ' τὴν ἀνάγνωσι. Πῶς αὐτό; Μὰ ἐδῶ δὲ εἶναι ὁ κόμπος τοῦ ζητήματος. Διότι ἴσα ἴσα ἐκεῖ ἡ λέξις τῆς ὁμιλουμένης, σὰν τὸ βγαίνω, δὲν ἐξορίζονται ἀπ' τὴ γλῶσσα, ὥστε ἐκεῖνος ποῦ μπῆκε στὸ δρόμο τῆς μορφώσεως ἤμπορεῖ νά σταθῇ σ' ὅποιοδήποτε σημεῖο αὐτοῦ τοῦ δρόμου, χωρὶς νά λή γελότα πράγματα, διότι ἔχει πάντοτε ἐκεῖνη τὴ λέξι ποῦ ἀναπληρώνει ὅσες δὲν ἔμαθε, καὶ ἀφοῦ τῆς μάθῃ ὅλες, ἀκόμη θὰ τὴν ἔχῃ. Ἡ γραφομένη προσθέτει μόνο, δὲν ἀφαιρεῖ τίποτε. Ἡ γραφομένη εἶναι συνέχεια καὶ συμπλήρωμα τῆς ὁμιλουμένης.

Θὰ ἐξετάσω τέλος τὸ ζήτημα ἀπ' τὴν ὄψι του τὴν πρακτικὴν. Διότι, καθὼς εἶδαμε, κατ' ἀρχὴν τὸ ζήτημα εἶναι τελείως λυμένο. Γλῶσσα, ποῦ εἴκοσι αἰῶνες τώρα εἶναι ἡ γλῶσσα τῶν μορφωμένων ἀνθρώπων, καὶ μολαταῦτα δὲν ἔκατόρθωσε ἀπ' τὰ χεῖλη νά κατεβῇ στὴν καρδιά, δὲν μπορεῖ νά εἶναι ἡ γλῶσσα τοῦ μέλλοντός μας. Διότι, σμειώστε, αὐτὴ ἡ διγλωσσία, καθὼς μᾶς πληροφοροῦν οἱ ἀρμόδιοι, εἶναι μιὰ παλαιὰ ἱστορία· ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀμέσως ἀπ' τὴ παρακμῆ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τότε ὡς σήμερον ὑπῆρξε πάντοτε μιὰ καθαρεύουσα, ὄχι βέβαια ἡ σημερινὴ καθαρεύουσα, ἀλλὰ μιὰ γλῶσσα ποῦ ἀπομακρύνονταν ἀπὸ τὴ λαλουμένη τῆς ἐποχῆς γιὰ νά πλησιάσῃ στὴν ἀρχαία. Καὶ αὐτὸ μάλιστα μᾶς τὸ παρουσιάζουν γιὰ ἐπιχείρημα καὶ δικαιολόγησι τῆς σημερινῆς καταστάσεως, ἐνῶ, νά μέ συμπαθοῦν, ἐγὼ τὸ βρίσκω ἀκριβῶς ὅτι εἶναι ἡ καταδίκη τῆς γλώσσῃς ἐκείνης ποῦ δυὸ χιλιάδες χρόνια καλλιεργεῖται καὶ δὲν ἐκατόρθωσε νά γίνῃ γλῶσσα μας. Καὶ μὴ μοῦ πῆτε ὅτι τὸ ἔθνος ἐν τῷ μεταξύ ἀποδεδεικνύθη καὶ ἡ καλλιέργεια δὲν ἦτανε συνεχῆς. Ὑπῆρξε ποτὲ ἐποχὴ, ὅπου νά μὴν ὑπάρχῃ ὀλίγηλα μορφωμένη τάξι; Καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅσο λίγην κι' ἂν ἦταν, ὅπου κι' ἂν ἐσπούδαζαν, εἴτε σὲ κρύπτες, εἴτε στὰ μοναστή-

ρια, ποιὰ γλώσσα εἶχαν ὡς βῆσι τῆς μορφώσεώς των; Μὴ δᾶ, τῇ δημοτικῇ; Ἄλλ' ἀκριβῶς οἱ ἀρμόδιοι μᾶς ἀπαντοῦν ὅτι, ἀφοῦ λέγουσι ὅτι ἡ διγλωσσία πάντοτε ὑπῆρξε. Λοιπὸν γιὰ τί αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν κατόρθωσαν ποτὲ νὰ μιλήτουν μεταξὺ τους αὐτὴν τῇ γλώσσᾳ; Καὶ βέβαιον δὲν θὰ τὸ κατόρθωσαν, διότι, ἂν αὐτὸ εἶχε κάποτε γίνεαι, τότε καὶ οἱ σημερινοὶ μορφωμένοι ἄνθρωποι θὰ μιλοῦσαν τὴν καθαρεύουσαν, καθόσον τοὺς σημερινούς μορφωμένους μὲ τοὺς μορφωμένους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοὺς συνδέει μίᾳ κλιμακωτῇ σχέσει μαθητοῦ πρὸς δάσκαλον, καὶ ὁ μαθητὴς μαθίνει νὰ μιλή τῇ γλώσσᾳ ποῦ μιλεῖ ὁ δάσκαλος, ὅπως ἕν ἑλληνοῦπαιδο μαθίνει καὶ μιλεῖ τῇ γαλλικῇ ὅταν πῆρ στο γαλλικὸ σχολεῖο.

Ἄλλὰ τῶρα ἔρχεται τὸ πρακτικὸ ζήτημα: Ποιὰ γλώσσα θὰ γράψουμε σήμερα ἡμεῖς ποῦ ἔχουμε ἀπελπιθῆ ἀπ' τὴν καθαρεύουσαν; Ἢμποροῦμε νὰ γράψουμε τῇ δημοτικῇ; Εἶναι γεγονός, ὅτι πολλὰ πράγματα τὰ ἐκφράζουμε ἀσυγκρίτως εὐκολώτερον στὴν καθαρεύουσαν, περιττὸ πιά νὰ σας ὑπενθυμίσω γιὰ τί. Ἀπέναντι αὐτῆς τῆς καταστάσεως μερικοὶ προτείνουν ὡς λύσιν τοῦ ζητήματος: «Ἀναλόγως τοῦ θέματος» διὰ κάθε εἶδος λόγου ἀρμόζει μίᾳ γλώσσᾳ.

Ἄν αὐτὸ τὸ λέμε ὡς ταπεινὴ ὁμολογία τῆς κακῆς καταστάσεως ὅπου ἐφθάσαμε καὶ ὡς προσωρινὴ ἀναγνώρισι ἑνὸς ἀνεγκλήτου κακοῦ, εἶμαι σύμφωνος ὡς κανονικὴ ὁμως καὶ ὀριστικὴ κατὰστασις μιᾶς γλώσσης βέβαιον δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ. Εἶνε μεταβατικὴ κατὰστασις. Καὶ αὐτὴ ἡ μεταβατικὴ κατὰστασις ποῦ μᾶς φέρνει; «Στὴν καθαρεύουσαν» λέγουσι τὰ ἐνιαυτὰ δέκατα τῶν ἀνθρώπων. Ἀποτέλεσμα σφαλερῆς πρακτικῆς ἐπιχειρήσεως. Φθάνει νὰ ρίξετε ἕνα βλέμμα στὴν πνευματικὴ κίνησι τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, γιὰ νὰ ἰδῆτε τὴν ὀρμητικὴν ἐφοδὸν ποῦ κάμνει ἡ φυσικὴ μᾶς γλώσσα διαδοχικῶς στὰ διάφορα εἶδη τῆς φιλολογίας. Καὶ σήμερα βρισκόμαστε ἐμπρὸς σ' ἕνα σημαντικώτατον γεγονός, ποῦ πολλοὶ δὲ θέλουσι νὰ τὸ πρακτικῶς, ὅτι ἡ ποίησις παραδόθηκε, ψυχὴ καὶ σῶμα, στὴ δημοτικὴ γλώσσα. Τὸ πρῶτον κἄτρο τῆς παίρει ὀριστικῶς ἡ γλώσσα, κ' ἔχει σηκώσει τὴ σημαίαν τῆς· μερικὰ ἄλλα, μυθιστόρημα, δράμα, ... τᾶχει στενωπὸς πολιορκημένα· καὶ θὰ παραδοθῶν, γιὰ τί ἀρχίτουν κινεῖν νὰ αἰσθάνωνται τὰ ἀποτελέσματα τῆς πείνης.

Βρισκόμαστε λοιπὸν σ' ἐποχὴ γλωσσικῆς ἐπαναστάσεως. Καὶ ἂν μερικοὶ κλάδοι τῆς πνευματικῆς ἐργασίας δὲν παραδέχθησαν ἀκόμη τὴν νέαν ἰδέαν, πρὸ πάντων δὲ ἡ ἐπιστημονικὴ γλώσσα οὔτε εἰδητιν ἔχει ἀκόμη τοῦ πράγματος, αὐτὴ εἶνε ἡ φυσικώτατη παρὰ τῶν πραγμάτων. Θὰ ἦτανε ἄδικαιον μόνον ἂν ἀρχίζεν ἀνάποδα ἡ μεταρρύθμισις, ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην. Ἢ φιλολογίαν εἶν' ἐκείνη ποῦ αἰσθάνεται βελιότερα τὴν ἀνάγκην τῆς φυσικῆς γλώσσης, γι' αὐτὸ προπορεύεται πάντοτε σὲ τέτοιαις περιστάσεσι, αὐτὴ διὰ τῆς χρήσεως πελαεῖ καὶ τελειοποιεῖ τὴ γλώσσα, διώχνει ἀπ' ἐμπρὸς τῆς τὸ φάντασμα τῆς χυδακίτητος καὶ τῆς βῆζει τὴ σφραγίδαν τῆς εὐγενείας, σὸ τέλος δὲ ἔρχεται ἡ ἐπιστήμη καὶ τὴν παίρνει

έτοιμη και τή μεταχειρίζεται ως άψυχο όργανο. Το ίδιο έγινε με τή λατινική γλώσσα, όταν τήν άφησαν βαθμηδόν τά έθνη τής Δύσεως και άρχισαν να γράφουν τó καθένα τή δική του γλώσσα· τελευταία ή έπιστήμη τήν άφησε. Μά δεν εινε τó ίδιο, λέγουν, ή δική μας δε διαφέρει τόσο άπ' τήν καθαρεύουσα όσο διαφέρουν εκείνες ή γλώσσες άπ' τή λατινική. Πολύ σωστά. 'Ο βαθμός, ή ένταση τού φαινομένου διαφέρει, και γι' αυτό ακριβώς άργήταμε να τó καταλάβουμε, αλλά ή φύσις τού φαινομένου είν' ή ίδια, και γι' αυτό θά καταλήξω στο ίδιο αποτέλεσμα.

Και τώρα έφθασα στο ζήτημά μου. Για όλα τά είδη τού λόγου ίσως δεν είνε καλά καλά έτοιμη ή δημοτική, διότι ή γλώσσα μοιάζει τόν άνθρωπο, που δε μαθαίνει να κολυμπά πριν μπή στη θάλασσα. 'Η τουλάχιστο εμείς οι μη λογογράφοι δε ξέρουμε να τή μεταχειρισθούμε επί τού παρόντος σε θέματα επιστημονικά, και πρέπει πρώτα να τή συνειθίσουμε, και θά τή συνειθίσουμε άπ' τή φιλολογία. 'Ωστε ό επιστήμων επί τού παρόντος και για κάμποσον καιρό άκόμη θά έξακολουθή να έχη ως βάσιν τó σημερινό καθεστώς, χωρίς αυτό, έννοείται, να έπηρεάση καθόλου τήν εξέλιξη τού ζητήματος, διότι, σάς είπα, ή επιστημονική γλώσσα δε λογαριάζεται, δεν έχει ψήφο στο γλωσσικό ζήτημα.

Τώρα έννοείται πώς, αν αυτός ό κύριος επιστήμων είναι καλός χριστιανός και άγαπή τόν πλησίον του ως εαυτόν, θά τούς άπαλλάξη τούς πλησίους του από τά ποιησώμεθα μπειαν και τά άλλα μαλαχτικά, και θά γράψη μία καθαρεύουσα όσο μπορεί πío ζωντανή, κι' ως είναι βέβαιος πώς αυτή του ή πράξις θά άνταμειφθῃ στην άλλη ζωή. Είναι αλήθεια πώς θά χάση μέρος άπ' τή δόξα του, διότι θά κατεβῆ λίγο άπ' τó ύψος του και θά πλησιάση προς τούς κοινούς ανθρώπους, οι όποιοι εκτιμούν κυρίως ό,τι δεν καταλαβαίνουν. Βέβαια· φαντασθῆτε, ένας άνθρωπος που μόλις ξέρει να συλλαβίζει να ιδῆ, σ' ένα βιβλίο χημείας π. χ., τή λέξι νερό. Θά πῆ «Μπα, αυτό τó ξέρω κ' έγώ· κρίμα που νόμιζα πώς ή χημεία τάχατες κάτι είναι».

'Ετσι θά προχωρούμε εμείς βαθμηδόν προς τή φυσική γλώσσα, ποιός λίγο ποιός πολύ, ό καθένας αναλόγως τής δυνάμεως που έχει μέσα του τó αίσθημα τής αλήθειας. Μερικοί που δεν έχουν τέτοιο πράγμα μέσα τους ούτε γνωρίζουν κανένα ζωο που να λέγεται έτσι, θά προχωρήσουν κι' αυτοί στο τέλος, αλλά από άλλη αιτία· θά τούς ώθήση τó αίσθημα τής άπομονώσεως και ό φόβος τού γελοίου.

'Απ' τ' άλλο μέρος ή λογοτεχνία θά προχωρή άντιθέτως, δηλ. τόν φυσικό δρόμο, που έπρεπε ακολουθήσουμε άπ' τήν αρχή, έχοντας βάσι τή γνήσια δημοτική και προσθέτωντας σ' αυτήν ότι νέο στοιχείο χρειάζεται και μπορεί να τó δεχθῆ. Αυτό ή έργασία σε ποιό σημείο θά σταθῆ ; Αυτό ούτε οι γλωσσολόγοι ούτε οι λογογράφοι δεν τó ξέρουν καλά, πολύ λιγότερο έγώ. 'Υποθέτω, ότι εκτός

των λέξεων ἢ γλώσσα αὐτὴ θὰ δεχθῆ καὶ λίγους τύπους ἀπ' τὴν καθαρεύουσα.

Ἐτέλειωσα. Ἐνόμιστα ὅτι εἶχα τὸ καθῆκον νὰ σᾶς παρουσιάσω τὴν νέαν ἀλήθεια, ποῦ θεωρεῖται σήμερα στὸν τόπο μας σὰν μιὰ αἵρεσις κατάχθονια ποῦ ζητεῖ νὰ καταστρέψῃ τὸ ἔθνος μας. Τὴν αἵρεσιν αὐτὴ σᾶς συνιστῶ νὰ τὴ μελετήσετε.

Καὶ μὴ νομίζετε πῶς τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ εἶναι ἀπλῶς ἓνα ἐπιστημονικὸ ζήτημα, ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ χῆ τὴ μιὰν ἰδέα ἢ τὴν ἄλλη ἢ καὶ καμμιά. Ὅχι, ἀγαπητοὶ μου Κύριοι, εἶναι ζήτημα ἐθνικὸ, εἶναι ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου. Σᾶς ἔδειξα παραπάνω καὶ σᾶς ἐπαναλαμβάνω : Ὁ κόσμος δὲν εἶναι αὐτὸς τὸν ὅποιον βλέπουμε μὲς ἀπ' τὴν καθαρεύουσα, εἶναι ἄλλος· ἔχει ἄλλες λεπτότητες, ἄλλες ἀρμονίες, ἄλλα χρώματα. Ἐχομε φτιάσει ἓναν κόσμον ψεύτικο, ἓναν κόσμον κατὰ συνθήκην, ἓναν κόσμον κατὰ προσέγγισι, γι' αὐτὸ καὶ σκεπτόμαστε μὲ προσέγγισι, μιλοῦμε μὲ προσέγγισι, εἴμαστε οἱ κατὰ προσέγγισιν ἄνθρωποι. Εἶναι καιρὸς νὰ διαλυθῆ αὐτὴ ἡ συννεφία καὶ νὰ λάμψῃ ἡ ἀλήθεια σὲ κάθε πρᾶγμα, ἡ ἀλήθεια, ποῦ τὴ φοβοῦμαστε ὅπως ὁ διάβολος τὸ Σταυρὸ. Ἡ ἀλήθεια περιλαμβάνει κάθε μεγάλο καὶ ὑψηλὸ πρᾶγμα ποῦ εἶναι στὸν κόσμον. Μιὰ μορφή τῆς ἀλήθειας, καταληπτὴ, εἶναι ἡ ἐπιστήμη, ἄλλη μορφή τῆς ἀλήθειας, ἀνώτερη καὶ ἀκατάληπτη, εἶναι ἡ καλλιτεχνία, μορφὲς τῆς ἀλήθειας εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλευθερία, ὁ πατριωτισμὸς.

Τὸ δρόμον αὐτῆς τῆς ἀλήθειας μᾶς δείχνουν διακεκριμένοι ἐπιστήμονες καὶ λογογράφοι, ἀλλὰ ἐμεῖς, ἐμεῖς ποῦ διυλίζουμε τὸν κώνωπα ἀλλὰ καταπίνουμε τῆς δικῆς μας τῆς καμῆλης, ἄμα βροῦμε. Ἰδῶ καὶ κεῖ καμμιά λεζούλα ποῦ προσβάλλει τ' ἀρχαῖκά μας νεῦρα καὶ λερώνει τῆς ξεθωριασμένες περγαμηνῆς τῆς προγονικῆς μας εὐγένειας, σχίζουμε τὰ ἱμάτιά μας καὶ ἀπορίπτουμε ὀλάκαιρον τὸ ἔθνοςωτήριο σύστημα.

Τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς εἶναι καιρὸς νὰ τοὺς σεβασθοῦμε, νὰ ἀναγνωρίσουμε τὴν ἐπιστημονικὴν τὸν ἀξία, καὶ τὴν εὐλικρίνεια καὶ τὸν πόνον τὸν πατριωτικὸν ποῦ ἐμπνέει ὅλη τὴν ἐργασίαν τους, καὶ νὰ τοὺς μελετήσουμε. Θὰ μᾶς ποῦν κ' ἐμᾶς ἀντεθνικούς, θὰ μᾶς ποῦν πῶς αὐτὰ τὰ κάνουμε ἀπρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ προκαλέσωμεν θόρυβον καὶ πάταγον, θὰ μᾶς ποῦν πῶς ἡ γλώσσα μας εἶναι ἀπλῶς ἓνα πρόσχημα ποῦ ἐπινοήσαμε γιὰ νὰ σκεπάσουμε τὴν ἀμάθειά μας, καὶ θὰ μᾶς ποῦν ἄλλα πολλά. Μὴν ταραχθῆτε. Εἶναι πολὺ φυσικὸ νὰ τ' ἀκούσουμε αὐτά· τέτοια ἀκουσαν πάντοτε οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ποῦ ἔτυχε νὰ προηγηθοῦν ἀπ' τοὺς ἄλλους στὴν ἀναγνώρισιν καὶ στὸ προσκύνημα μιᾶς νέας ἀλήθειας. Ἐτσι ἔγινε πάντοτε καὶ θὰ ἦταν ἐναντίον τοὺς φυσικοὺς νόμους νὰ γίνῃ τώρα ἄλλοιῶς.

Σ. Δ. Σταματιάδης.